

PRZEOBRAŻENIA PRZESTRZENI PUBLICZNEJ W MAŁYCH MIASTACH EUROPY ZACHODNIEJ

TRANSFORMATIONS AND MULTIFORM OF PUBLIC URBAN SPACES OF SMALL WESTERN EUROPEAN CITIES

Dorota Wantuch-Matla

dr inż. arch.

Miesięcznik Architektura i Biznes
Kraków

STRESZCZENIE

W powszechnym dyskursie dotyczącym przeobrażeń współczesnych miejskich przestrzeni publicznych prym wiodą rozważania nad zmianami będącymi udziałem dużych światowych metropolii. Wskazuje się na powstawanie regionów zurbanizowanych, skoncentrowanych wokół nich, oraz słabnącą, a z pewnością zmieniającą się rolę małych miast w coraz większym stopniu zależnych od ekspansywnych i silnych ośrodków miejskich. Jednak przestrzeń małych miast także podlega współcześnie istotnym przekształceniom i swoistej „hybrydyzacji”. Niniejszy artykuł omawia przykłady transformacji przestrzeni publicznych małych miast w wybranych krajach Europy Zachodniej, dające świadectwo i obraz wielowymiarowości wspomnianych przemian, stanowiących element szerszej i przemyślanej strategii rozwoju.

Słowa kluczowe: hybrydyzacja, małe miasta, przeobrażenia przestrzeni publicznej.

ABSTRACT

The common discourse on today's transformations of contemporary public urban spaces, are dominated by reflections of changes occurring within the biggest world cities. Majority of discussions focus on the process of urban regions development while small cities' role weakens and changes, as they are more and more dependent on the expansionist, stronger and larger ones. Nonetheless, the public spaces of small cities undergo similar modifications and are susceptible to phenomena of "hybridization", much the same as big urban centers. The paper discusses and presents select examples of public space transformations in small Western European cities, underpinning the image and proof of the multilayered nature of these unusual changes often being results of thoughtfully planned city development strategies.

Key words: hybridisation, small cities, towns, transformations of the public space.

1. WSTĘP

Henri Lefebvre w swojej książce *La Revolution Urbaine*, wydanej w 1870 r., dokonał wyraźnego cięcia między pojęciem miasta jako takiego a procesem urbanizacji. Stwierdził wówczas, że to *społeczeństwo całkowicie się zurbanizowało* [6, s. 1]. Urbanizacja dzieje się zatem wszędzie, a miasta według Lefebvre'a są jedynie szczególną formą urbanizacji – trudną do zdefiniowania manifestacją szeroko rozumianych procesów przemian, powiązań i rekombinacji [1, s. 86]. Przy przyjęciu tego rodzaju perspektywy skala miasta przestaje mieć jakiegokolwiek znaczenie, a istotę rzeczy zaczyna stanowić siła jego lokalnej tożsamości, swego rodzaju specjalizacja funkcjonalna w regionie, rozwój gospodarczo-ekonomiczny i coś, co wymyka się często wszelkim parametryzacjiom – miejskość lub do niej dążenie.

W debacie na temat przeobrażeń współczesnych miast cywilizacji zachodniej, najsilniej wybrzmiewają wątki dotyczące dużych ośrodków miejskich i miast globalnych. Miasta średnie i wreszcie małe, które także podlegają istotnym i wielopłaszczyznowym przemianom, niejako z założenia bywają widziane jako byty satelickie i zależne od silniejszych sąsiadów. Magnetyczna siła przyciągania dużych miast w wielu krajach spowodowała, znany i zdefiniowany już efekt *shrinking cities* – kurczenia się miast, które nie wytrzymują próby czasu i próby sił z większymi, bardziej dynamicznymi gospodarczo ośrodkami. Wobec dostrzeżonego w wielu miastach europejskich problemu starzenia się społeczeństw oraz stopniowej depopulacji małe miasta bywają nierzadko na znacznie osłabionej pozycji. Wygrywają te, których władarze, wierząc w lokalny potencjał, zawczasu podjęli wysiłki adaptacyjne, wprowadzające w realia XXI w. W tym procesie przekształcaniu ulega także publiczna przestrzeń małych miast. Obserwując owe zmiany, można łatwo dostrzec, że ujawniające się w nich tendencje odzwierciedlają, w swojej skali, trendy występujące w dużych i największych miastach zachodnich. Przestrzeń małych miast podlega w oczywisty sposób ewolucji i swoistej związanej z nią „hybrydyzacji”, a skutkiem tych przeobrażeń, podobnie jak w przypadku dużych ośrodków miejskich, jest jej wielopostaciowość, rozumiana jako różnorodność wcieleń, wymykających się nierzadko tradycyjnym definicjom odmian przestrzeni publicznych.

Małe miasta w Europie – różnorodność definicji

Definicje małych miast różnią się w poszczególnych krajach europejskich; różnią się także metody ich klasyfikacji – jedne są oparte na odgórnie ustalonych granicach i prawach administracyjnych, inne na analizie morfologii – obszarze i gęstości zabudowy, populacji itp., a inne biorą także pod uwagę funkcjonalne związki z regionem. Najczęściej identyfikacja małych miast wymaga uwzględnienia różnych czynników, w tym uwarunkowań historyczno-politycznych i administracyjnych, morfologicznych, jak i funkcjonalnych [2, s. 17]. W Polsce są to ośrodki miejskie liczące do 20 tys. ludzi, podczas gdy choćby w dokumencie *Przyszłość miast* zakłada się, stosując spore uogólnienie, że przeciętna populacja małego miasta europejskiego wynosi między 50 a 100 tys. mieszkańców. Ten sam dokument wskazuje na fakt, iż 56% europejskiej ludności miejskiej – około 38% całkowitej populacji Europy – zamieszkuje małe i średnie miasta liczące 5–100 tys. mieszkańców. Na potrzeby niniejszej publikacji przyjęto szerszą delimitację, a analizą objęto przykłady małych europejskich miast, których populacja nie przekracza 100 tys. mieszkańców.

2. PRZESTRZEŃ KREATYWNA W MAŁYM MIEŚCIE

W 2011 r. w ramach projektu *Creative Clusters in Low Density Urban Areas*, finansowanego z funduszy programu URBACT II, powstał dokument *Creative-based Strategies in Small and Medium-sized Cities: Guidelines for Local Authorities*. W jego wstępie nawiązano do pojęcia kreatywnego ekosystemu jako relacji między kreatywnymi działaniami a obszarem, w obrębie którego zachodzą, generując rozwój i wzrost socjoekonomiczny.

Zakwestionowano także tezę, jakoby zdefiniowane przez Richarda Floridę zjawisko kapitału kreatywnego [3, s. 276] dotyczyło wyłącznie dużych miast i metropolii, współodpowiedzialnych tym samym za marginalizację średnich i małych ośrodków miejskich. Uznano, że kreatywny ekosystem jest środowiskiem uniwersalnym i można go, choć z uwzględnieniem lokalnych ograniczeń, wykształcić w miastach niezależnie od ich skali. Ekosystem kreatywny powinien łączyć w sobie trzy współzależne elementy składowe:

- ekonomiczny – istnienie sektorów kreatywnych,
- czynnik miejsca – tworzenie przestrzeni kreatywnych,
- czynnik ludzki – potencjał twórczy mieszkańców.

Pomimo że komponenty ekosystemu kreatywnego są równoważne, w niniejszym artykule podjęto rozważania nad wagą wspomnianego czynnika miejsca, oznaczającego dbałość i kształtowanie przyjaznej, atrakcyjnej i stymulującej miejskiej przestrzeni publicznej.

Wśród przykładów przeobrażeń przestrzeni publicznych w małych miastach można zaobserwować dużą ich różnorodność – przemiany obejmują nie tylko obszary centralne, tj.: rynki, główne ulice, ale również miejskie obrzeża, nadbrzeża rzek i akwenów sąsiadujących z miastami.

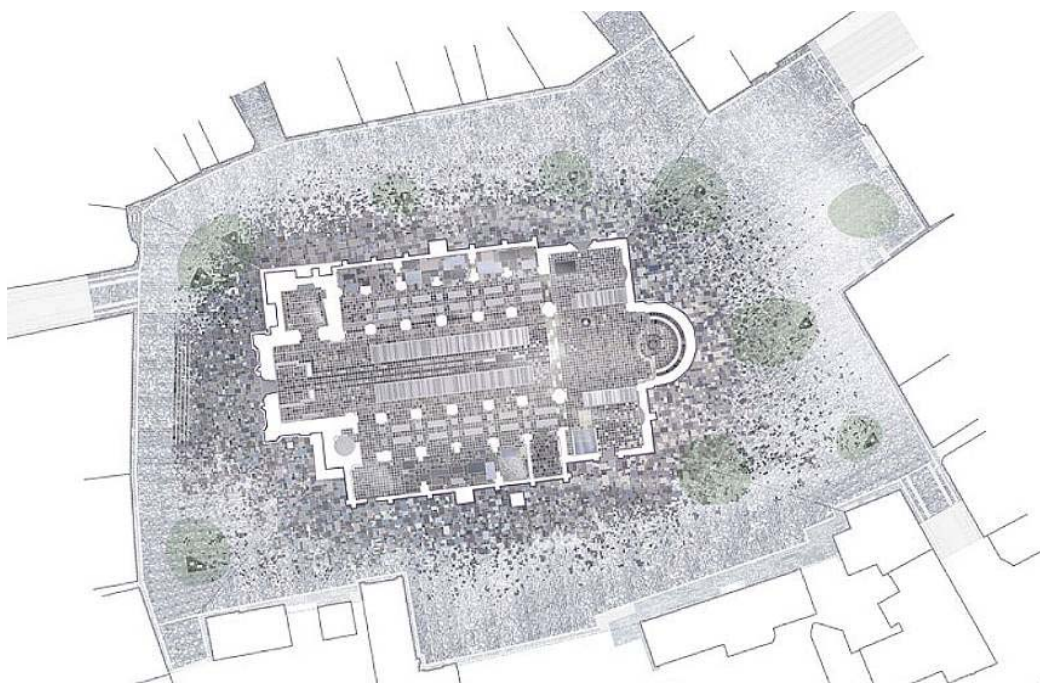
Obszary centralne – rynki, place, ulice

Małe miasta, z racji skali i wolniejszego tempa rozwoju w porównaniu z miastami dużymi, często zachowały nieomal w niezmienionej urbanistycznie formie tkankę śródmiejską. Centrum miast małych do dziś stanowi wartość zarówno reprezentacyjną, jak i funkcjonalną oraz kompozycyjną w strukturze miasta. Ewolucja tych centralnych obszarów w drugiej połowie XX w. w wielu miastach doprowadziła do uruchomienia w ich obrębie ruchu samochodowego, który niejednokrotnie zdominował ich przestrzeń, destabilizując jej sposób funkcjonowania i deprecjonując jej walory estetyczne. Współczesne procesy rewitalizacyjne tego rodzaju miejsc dotyczą głównie przywrócenia im pieszego charakteru, dostosowanego do skali i potrzeb człowieka, a także aktywizacji parterów zabudowy – ich funkcji usługowo-komercyjnych, handlowych, turystycznych. Jest to swego rodzaju powrót do źródeł, chociaż w dzisiejszym wydaniu.

Radykalną zmianę przestrzeni publicznej oraz redukcję ruchu kołowego przeprowadzono w centrum małego miasteczka Innichen (2002) we Włoszech. Decydując o całkowitej rewitalizacji reprezentacyjnej części Innichen, wycofano z niego ruch kołowy i w jej obrębie stworzono ciągłą, spójną sekwencję przestrzeni publicznych ulic i placów. Miasto, czerpiące w ogromnym stopniu z turystyki z racji swojej lokalizacji u stóp Dolomitów, niedaleko austriacko-włoskiej granicy, dzięki przestrzennej interwencji dodatkowo zyskało na atrakcyjności. W okresach dużej aktywności turystycznej przestrzeń tętni życiem jest pełna ludzi i stolików kawiarnianych. Nowa przestrzeń miasta zyskała też ciekawe „umeblowanie” w postaci siedzisk, podestów, stojaków rowerowych wbudowanych w nawierzchnię ulicy, finezyjnego oświetlenia i innego typu wyposażenia. Poza sezonem pustoszaje i służy mieszkańcom miasta, jest tak zaprogramowana, aby w spokojniejszym czasie dostosowywać się do mniej turystycznych, a bardziej lokalnych potrzeb. Specjalne, wyznaczone do tego celu miejsca zostają wypełnione wodą, tworząc płytkie sadzawki, w innych lokalizacjach powstają zielone kwietniki. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że turystyka to dziedzina, w obrębie której funkcjonują rozmaite motywacje i zainteresowania podróżujących. Przestrzeń dla turystyki miejskiej nie zawsze musi wiązać się z zabytkowymi dzielnicami miast, chociaż te cieszą się zwykle niesłabnącą popularnością. Ze względu na fakt, iż turystyka ma rozmaite podłoże, dzięki umiejętnemu ukształtowaniu przestrzeni publicznych w miastach można ją skierować także w inne dzielnice miasta, w których zwiedzający odnajdą przykłady ciekawej architektury, choćby współczesnej, albo obiekty kulturalne [8, s. 75].

Innym, zbliżonym ideowo i równie interesującym przykładem jest hiszpańskie miasteczko Banyoles, gdzie również wycofano ruch kołowy z głównego placu – Placa Major,

a także powiązanych z nim ulic i placów dodatkowych (Plaża de la Font, Plaża del Teatre, Plaża de l'Església Santa Maria i Plaża del Monestir). Decydując o całkowitej rewitalizacji głównej części miasteczka wycofano z niej ruch kołowy i w jej obrębie stworzono ciągłą, spójną sekwencję przestrzeni publicznych ulic i placów. Odzyskany w ten sposób system ulic zmieniono w trakty piesze, deptaki oraz promenady. Rewitalizacja objęła w sumie obszar o powierzchni 6 tys. m², scalając tkankę śródmiejską. Ingerencja nie ograniczała się jedynie do zmian nawierzchni. Miasto Banyoles zostało wzniesione w XII w. na bazie siatki kanałów wybudowanych w średniowieczu wraz z powstaniem pobliskiego klasztoru Sant Esteve. Niektóre fragmenty kanałów przetrwały tysiąclecia, zostały zintegrowane z siecią miejskiej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i wpisały się w krajobraz ulic miasta. Ten charakterystyczny dla Banyoles element morfologii miasta uwydatniono, wskazując na ścisły związek między jego strukturą a kanałami, a w wymiarze symbolicznym wiążąc przeszłość miasta z jego współczesnością. Sieć nowych pieszych traktów wyłożonych nawierzchnią z trawertynu na nowo związała zabytkową zabudowę z otaczającą ją przestrzenią w spójną całość. Dzięki tej inwestycji śródmieście odzyskało pieszy i przy tym także reprezentacyjny charakter starówki oraz miejsce o dużych walorach turystycznych [8, s.75]. Przestrzeń dla turystyki miejskiej nie zawsze musi wiązać się z zabytkowymi dzielnicami miast, chociaż te cieszą się zwykle niestabną popularnością.

Ryc. 1. Przestrzeń publiczna stworzona wokół kościoła, Ribe, Dania. Źródło: © Schonherr
Fig. 1. Public space around the main city church, Denmark. Source: © Schonherr

W najstarszym małym mieście duńskim Ribe, położonym na Jutlandii, plac wokół najstarszej duńskiej katedry Ribe Domkirke został gruntownie przebudowany w 2012 r. W 2010 r. rozpisano konkurs architektoniczny, którego celem było wyłonienie takiej propozycji nowego placu, która da mu nowy i wyrazisty wizerunek. Plac w całości został pokryty kamienną nawierzchnią skomponowaną z modułów o różnorodnych wymiarach, w kilku stonowanych odcieniach kolorystycznych. Różnicę poziomów nawierzchnia pokonuje w sposób płynny, łagodnymi spadkami, schody tworząc jedynie w otoczeniu głównego wejścia do katedry. Ruch samochodowy z konieczności został umożliwiony na fragmencie obwodu placu, lecz nakaz spowolnienia ruchu i umiejętne ukształtowanie otoczenia katedry sprawiło, że plac ma charakter zdecydowanie pieszy. Nowa nawierzchnia sięga poza

granice placu i wcinia się w sąsiadujące z nim ulice, co ułatwia zbliżającym się do placu orientację, w pewien sposób zapowiada, że już za moment znajdą się w strefie reprezentacyjnej i wyjątkowej.

Ryc. 2. Przestrzeń publiczna stworzona wokół kulturalnego centrum Nicolai, Kolding, Dania. Źródło: © Nicolai Cultural Center, fot. Simon Høgsberg

Fig. 2. Public space around Nicolai Cultural Center, Kolding, Denmark. Source: © Nicolai Cultural Center, fot. Simon Høgsberg

Nieco starszą realizacją, z początku nowego milenium, jest zaprojektowana przez Kristine Jensens rewitalizacja pasażu czy raczej bocznej uliczki przechodniego podwórka w miasteczku Kolding (2007), przekształconego w rodzaj wielofunkcyjnego placu – miejsca o szerokich wartościach kulturalnych i rekreacyjnych, wypełniającego przestrzeń pomiędzy pięcioma budynkami, wchodzącymi w skład lokalnego centrum kulturalnego Nicolai. Budynki dawnego kompleksu edukacyjnego, przekształcone w obiekty kulturalne, mieszczą: kinoteatr, miejskie archiwum, centrum dizajnu i kawiarnię, funkcjonując jako rodzaj kulturalnego napędu miasteczka Kolding. Ingerencja Kristine Jensens pozwoliła wypełnić kulturą przestrzeń między budynkami, przez co zatarła się granica między wnętrzem a zewnątrz budynków, tworząc spójne i stymulujące środowisko. W obrębie placu znalazły się trawiaste miejsca do zabaw dziecięcych, przykawiarniane *plateau*, nieduży okrągły w rzucie amfiteatr służący jako widownia podczas projekcji kinowych na wolnym powietrzu, a także miejsce do parkowania samochodów. Asfaltową nawierzchnię silnie urozmaicono charakterystycznymi białymi wzorami sugerującymi ścieżki ruchu pieszego i rozdział przestrzeni, akcentując także nasadzone tam drzewa. Dobrano odpowiednie oświetlenie, a elementy „wystroju” tego wnętrza urbanistycznego pną się także na ściany budynków domu.

Krawędzie, granice, obrzeża

Przemianom ulegają nie tylko wielkomiejskie doki, ale także nabrzeża rzek i akwenów w małych miastach. Na granicy z wodą powstają strefy rekreacyjne, mające także wysoką wartość estetyczną, najczęściej powiązane z miastem, dopełniają wizerunku małych

miast jako miejsc przyjaznych i atrakcyjnych. Ten kierunek zmian można dostrzec w miasteczku Montevrain we Francji, gdzie w pasie na obrzeżach miasta, jako dopełnienie tworzącej się tam mieszkaniowej dzielnicy miasta, powstaje park obejmujący dawne obszary rolne. Nowy obszar rekreacyjny stanowi zielone zaplecze tej części Montevrain, a jednocześnie „zmiękcza” granicę miasta, kształtując rodzaj zielonego pasa między miejską zabudową – kulturą a naturą podmiejskiego krajobrazu.

Małomiejskie „transformacje” dążą do uczynienia przestrzeni miejskiej atrakcyjną dla współczesnych, coraz bardziej wymagających użytkowników. Jednocześnie przy ich pomocy scala się tkankę miejską, wypełnia „pustki”, łączy fragmenty miasta.

Ryc. 3. Amfiteatr w przestrzeni publicznej wokół kulturalnego centrum Nicolai, Kolding, Dania. Źródło: © Nicolai Cultural Centerfot. Simon Høgsberg

Fig. 3. Public space around Nicolai Cultural Center – amphitheater area, Kolding, Denmark. Source:© Nicolai Cultural Center, fot. Simon Høgsberg

Podobnie w niemieckim mieście Rosenheim nowy miejski park stworzono wzdłuż koryta tamtejszych rzek rozcinających tkankę miejskiej zabudowy. Sami twórcy parku nazywają go funkcjonalno-architektoniczną hybrydą, ponieważ łączy w sobie rodzaj promenady, liczne punkty widokowe, most, pochylnie spacerowe, ścieżki rekreacyjne. Tak zwany Mangfallpark stał się w tym przypadku rodzajem spoiwa, umożliwiając piesze, atrakcyjne połączenia między brzegami rzek, rozdzielonymi częściami miasta. Tego rodzaju scalenia w strukturze małego miasta dokonano we francuskim miasteczku Inzinzac-Lochrist, gdzie na odcinku rzeki Le Blavet najbardziej zbliżonym do śródmieścia (między mostem Le Pont des Forges a wysepką Île de Locastel) podjęto się rewitalizacji przestrzeni publicznych, w tym nadbrzeżnych. Północny brzeg miasta, wcześniej chaotyczny funkcjonalnie i krajobrazowo, stał się dostępną, wielofunkcyjną i estetyczną przestrzenią.

3. PODSUMOWANIE

Problematyka dalszych prognoz i strategii rozwoju małych miastach jest zagadnieniem szeroko dyskutowanym w krajach europejskich. Unia europejska w ramach programów

wsparcia ośrodków miejskich, takich jak choćby JESSICA czy URBACT, dofinansowała już wiele projektów rewitalizacyjnych, także w miastach małych. Pomimo szybkiego rozwoju miast dużych i obserwowanego zjawiska depopulacji miast średnich i małych w mniejszych ośrodkach zamieszkuje ciągle znaczna część ludności miejskiej. Przemysłane strategie ich rozwoju, wypracowane z uwzględnieniem lokalnych, indywidualnych uwarunkowań, mogą powstrzymać exodus ludności do większych miast, a tym samym wzmocnić rolę małych miast w regionie jako ośrodków świadczenia usług publicznych i prywatnych, gromadzenia wiedzy czy organizacji i stymulacji życia gospodarczego, publicznego i kulturalnego. Interesującym przykładem szeroko zakrojonej inicjatywy służącej tworzeniu nowych wizji rozwoju małych miast niemieckich były wspomniane już wcześniej działania podjęte w ramach aktywności IBA (Internationale Baumstellung), dotyczące regionu Saksonii-Anhalt (Stadtumbau Sachsen-Anhalt 2010). Przez okres ośmiu lat, od 2002 r. w siedemnastu miastach, przeprowadzono szereg badań, których efekty przedstawiono następnie w 2010 r. jako rodzaj prezentacji wyników oraz propozycji strategicznych dla demograficznie niewielkich ośrodków miejskich, w tym wielu małych (poniżej 100 tys. ludności). Interesujące prognozy rozważa się także przykładowo w Holandii. W dokumencie *The Netherlands of 2040* zawarto kilka scenariuszy rozwoju miast o różnej wielkości i specjalizacji. Małym ośrodkom miejskim przypisuje się w nich rolę tzw. *Talent Towns*, które będą w przyszłości funkcjonowały dzięki możliwości pracy zdalnej, specjalizacji w określonej dziedzinie oraz silnym związkom z regionem [9, s. 91].

W większości małych europejskich miast zachodzą zbliżone procesy stanowiące konsekwencje dzisiejszych przemian gospodarczych i cywilizacyjnych. Dla wielu z nich problemem jest oderwanie się od swojego tradycyjnego, gospodarczego zaplecza, a także przejście ich tradycyjnych, lokalnych funkcji przez większe ośrodki [4, s. 7].

Niezależnie od przyjętych strategii małe europejskie miasta muszą dostosowywać swoją przestrzeń publiczną do potrzeb współczesności, wychodząc w tym staraniu poza standardowe estetyczne modernizacje. Jej rola w procesie adaptacji małych miast do współczesnych uwarunkowań jest nie do przecenienia. Liczba i różnorodność przykładów przeobrażeń przestrzeni miejskiej w małych miastach Europy Zachodniej wskazuje na dużą świadomość konieczności ich inicjacji, a także świadczy o dużej otwartości na innowacyjność projektową, która staje się wartością wręcz poszukiwaną, silnie wpływającą na wzmocnienie lokalnej i regionalnej tożsamości.

TRANSFORMATIONS AND MULTIFORM OF PUBLIC URBAN SPACES OF SMALL WESTERN EUROPEAN CITIES

1. PREFACE

Henry Lefebvre in his book *La Revolution Urbaine* published in 1870 made a clear division between a city per se and the process of urbanisation. At that time he stated that *The society has been completely urbanised* [6, p. 1]. Therefore urbanisation happens everywhere and the cities, according to Lefebvre, are only its particular form – a difficult to define manifestation of broadly defined transformation processes, connections and re-combinations [1, p. 86]. By accepting such a perspective, the scale of a city becomes negligible, and the heart of the matter begins to be the power of its local identity, the kind of its functional specialisation in the region, its economic development, and something that often eludes any parameterizations – urbanity or aspirations towards it.

During the debate on the transformations of contemporary cities of the western civilisation the most pronounced topics refer to large urban areas and global cities. Medium and

small cities or towns, which also undergo important and multidimensional changes, are somehow by default perceived as satellites and dependent on their stronger neighbours. The magnetic attraction of large cities has caused in many countries the well-known and already defined effect of shrinking cities – cities that become smaller by failing to withstand the test of time and trial of strength with bigger, more economically dynamic centres. Due to the problem of ageing and gradual depopulation observed in many European cities, small cities or towns are not unlikely to be at a disadvantaged position. The winners are those cities whose authorities, by believing in the local potential, have taken steps to adapt them to the realities of the twenty-first century. In this process the conversion has also affected the public space of small cities. By observing these changes one can easily notice that their unveiling tendencies reflect, in their scale, trends occurring in large and extra large western cities. The space of small cities is subject, in an obvious way, to evolution and specific “hybridization” connected with it. Similarly to large urban centres the result of such transformations is the multiform – understood as a variety of incarnations of the space, often eluding the traditional definitions of the types of public spaces.

Small cities in Europe – the diversity of definitions

The definitions of small cities vary in particular European countries. The methods of their classification also vary – some are based on arbitrarily determined borders and administrative laws, other on the analysis of morphology – the area and housing density, population, etc. Some definitions also take into account the functional relationship with the area surrounding the city. Most often the identification of “small cities” requires taking into consideration many factors including the political, historic, administrative, morphological, and functional conditions [2, p. 17]. In Poland these are the urban centres of up to 20 thousand dwellers, whereas in a document *The future of the cities* it is assumed, by using wide generalisations, that the average population of a small European city is between 50-100 thousand inhabitants. The same source indicates that 56% of Europe’s urban population – about 38% of the total population of Europe – inhabits small and medium cities counting 5-100 thousand residents. For the purposes of this publication a wider delimitation has been adopted, and the analysis includes the examples of small European cities whose population does not exceed 100 thousand inhabitants.

2. “CREATIVE SPACE” IN A SMALL CITY OR TOWN

In 2011 within the project *Creative Clusters in Low Density Urban Areas*, financed by the funds from URBACT II programme, a document titled *Creative-based Strategies in Small and Medium-sized Cities: Guidelines for Local Authorities* was created. Its preface makes a reference to the notion of “creative ecosystem” as a relation between creative actions and the area within which they take place and generate socio-economic growth and development. Also the thesis has been questioned that the phenomenon of “creative capital” [3, p. 276] defined by Richard Florida referred exclusively to large cities and metropolises, therefore being responsible for the marginalisation of medium-sized and small urban areas. It has been considered that the “creative ecosystem” is a universal environment and can, though after taking into account local limitations, develop in cities regardless of their scale. “Creative ecosystem” should merge three interdependent factors:

- the economical factor – the existence of creative sectors,
- the space factor – forming creative places,
- the human factor – the creative potential of inhabitants.

Although the factors of a creative ecosystem are equivalent, this article elaborates on the aforementioned space factor, which means care in creating a friendly, attractive and stimulating urban public space. One can observe a wide variety in the examples of public space transformations in small cities. Not only do these changes include central areas

such as market squares and main streets, but also urban peripheries, waterfronts, and reservoirs adjacent to the cities.

Central areas – market squares, squares and streets

Small cities have often remained almost unchanged in the form of their city centre urban planning fabric due to the scale and slower pace of growth compared to large cities. The centres of small cities retain their representative, functional, and compositional values in the structure of the city up to this day. The evolution of these central areas in the second half of the twentieth century in many cities has evolved in the direction of allowing traffic within them, which often has dominated the space, destabilizing its way of functioning and depreciating its aesthetic qualities. Contemporary regeneration processes of this kind of places are meant mainly to restore their pedestrian character, adapted to both human scale and needs, and also to activate the ground floors of the buildings – their functions for services, commerce, retail and tourism. It is, in a way, a return to the sources, although in today's edition.

A radical change in the public space and the reduction of vehicular traffic was carried out in the centre of a little city called Innichen in Italy in 2002. While deciding about the complete regeneration of its main space, the vehicular traffic was removed, instead a continuous, coherent sequence of public spaces, streets and squares was created. The town, which draws heavily on tourism because of its location at the foot of the Dolomites near the Austrian-Italian border, through these spatial interventions gained on attractiveness. During the periods of peak tourist season the space bustles with activities and is full of people and restaurant tables. This new city space also gained interesting "furnishings" in the form of seats, platforms, bicycle racks built into the surface of the street, sophisticated lighting and other types of equipment. Off-season the space empties and serves the needs of the city population. It is designed to adapt to less touristy and more local needs in quieter times. Places specially designated for that purpose are filled with water to form shallow ponds, in other areas flowerbeds are placed. It is worthwhile to draw attention to the fact that tourism is a field on which various motivations and interests of the travellers function. The space for urban tourism does not necessarily need to be connected with historic city districts, although such enjoy unflagging popularity. Due to the fact that tourism is based on diverse grounds, thanks to skilful shaping of public spaces in the cities, it can also be directed towards other city districts, where the tourists will find examples of interesting architecture, even contemporary, or cultural facilities [8, p. 75].

Another equally interesting and ideologically close example is a little Spanish city of Banyoles. There the vehicular traffic has also been withdrawn from the main square Plaça Major as well as from the adjacent streets and additional squares ('Plaça de la Font', 'Plaça del Teatre', 'Plaça de l'Església Santa Maria i 'Plaça del Monestir'). While deciding about the complete regeneration of its main space, the vehicular traffic was removed, instead a continuous, coherent sequence of public spaces, streets and squares was created. Thus regained street system was turned into pedestrian tracts, promenades, and broadwalks. The regeneration encompassed the area of 6 thousand square meters uniting the central city tissue. The interference was not confined to surface changes. The city of Banyoles was built in the twelfth century on the basis of the channel grid, built in the Middle Ages with the rise of the nearby monastery of Sant Esteve. Some fragments of the channels survived thousands of years and became integrated into the municipal water-channel infrastructure, and etched into the landscape of city streets. This element of morphology characteristic for Banyoles was highlighted to show the close connection between its structure and the canals. Also in a symbolic dimension it tied together the past and the present of the town. The network of the new pedestrian tracts lined with travertine surface connected the historic buildings with the surrounding space again into a coherent whole. Thanks to this investment the city centre regained pedestrian and, also, represen-

tative character of the historic district and became a place with high tourist values [8, p. 75].

In the oldest Danish town of Ribe located in Jutland the square around the oldest Danish cathedral Ribe Domkirke was thoroughly rebuilt in 2012. In 2010 an architectural competition was announced whose aim was to choose such a new proposal of the square that would give it a new and distinctive image. The square was completely covered with stone surface composed of modules of different sizes in a few toned down shades of colour. The difference of levels is marked smoothly with gentle falls, with the only stairs near the vicinity of the main entrance to the cathedral. Car traffic was retained out of necessity on a fragment of the side of the square but with obligatory slowing down. This and the skilful reshaping of the vicinity of the cathedral made the character of this square definitely pedestrian. The new surface extends beyond the boundaries of the square and “eats into” neighbouring streets what facilitates orientation for the people approaching the square – in a way it “forecasts” that in a moment they will find themselves in a representative and unique zone.

A slightly older implementation from the beginning of the new millennium is the revival of a passage, or more a side street or a connecting courtyard, in the city of Kolding (2007) by Kristine Jensens. It was turned into a sort of a multifunctional square – a place with wide cultural and recreational values, which fills up the space among five buildings which are part of the local cultural centre Nicolai. The buildings of a former educational complex were changed into cultural facilities including: a movie-theatre, a municipal archive, a design centre and a café. It functions as a cultural drive of the city of Kolding. Kristine Jensens' intervention allowed to fill the space between the buildings with culture therefore blurring the border between the interior and exterior of the buildings and forming coherent, stimulating environment. Within the square enough room was found for a grassy playground, restaurant plateau, a rather small amphitheatre serving as the scene for open-air cinema projections, and also a car park. The asphalt surface was livened up with very characteristic white patterns suggesting pedestrian paths and divisions of space, accentuating trees which were also planted there. Adequate lighting was chosen and the elements of this urban venue décor climb up the wall of the buildings.

Edges, borders, outskirts

The changes affect not only big city docks, but also waterfronts and reservoirs in small cities. Recreational zones bordering the water are created – they have high aesthetic value and, often connected with the city, they complement the image of small cities as attractive and friendly places. This direction of changes can be seen in the little city of Montevrain in France, where in the belt on the outskirts of the city, to complement the new residential area which is being built, a new park springs up on the former agricultural areas. The new recreational area forms the green backstage of this part of Montevrain and at the same time “softens” the city borders; it forms a type of a green belt between the urban buildings – the culture and the nature of suburban landscape.

Transformations of the small cities aim to make urban spaces attractive to today's increasingly demanding users. At the same time, using them merges urban fabric, fills the “void” and connects the pieces of a city.

Likewise in the German city of Rosenheim the new city park was created along the channels of the rivers which cut through the tissue of urban buildings. The park creators call it a functional and architectural hybrid, because it combines a promenade, numerous viewpoints, a bridge, ramps, and recreational paths. This so called “Mangfallpark” became, in this case, a kind of a binder allowing attractive pedestrian links among the river banks divided by parts of the city. This kind of consolidation in the structure of a small town has been made in a little French town of Inzinac-Lochrist, where a revitalization of public spaces, including the waterfront, was undertaken in the closest to the city centre stretch of the Le Blavet river (that is between the bridge Le Pont des Forges and the island of Île

de Locastel). The northern edge of the city, previously with chaotic functions and landscape, became an available, multi-functional and aesthetic space.

3. CONCLUSIONS

The issue of further prognoses and developmental strategies of small cities is a matter widely discussed in the European countries. The European Union within a framework of programs to support urban centres, such as JESSICA or URBACT, has co-financed a number of regeneration projects, also in small cities. Despite the rapid development of large cities and the observed phenomenon of depopulation of small and medium-sized cities, still a large part of the urban population lives in the latter. Well thought-out developmental strategies of small cities, based on local, individual circumstances, can stop the exodus to larger cities, and thus strengthen the role of small cities in the region, as centres for the provision of public and private services, centres for knowledge accumulation or organization and stimulation of economic, public and cultural life in the region. An interesting example of a wide-ranging initiative to create a new vision for the development of small German cities are the actions mentioned earlier taken within the framework of IBA (Internationale Baumstellung), concerning the region of Saxony-Anhalt (Sachsen-Anhalt Stadtumbau 2010). For a period of eight years, since 2002, in seventeen cities there were conducted a series of tests, the effects of which were published in 2010 as a presentation of the results and strategic proposals for demographically not numerous, including many small (population below 100 thousand), urban centres. Interesting prognoses are also contemplated, for example in the Netherlands. In a document *The Netherlands of 2040*, several scenarios for the development of cities of different sizes and specializations have been presented. Small urban centres are assigned a role called *Talent Towns* which will be functioning in the future thanks to remote work and expertise in a specific area and strong ties with the region [9, p. 91].

The processes that happen in most small European cities are similar and are the consequence of changes in today's economy and civilisation. For many of them the problem is breaking away from their traditional, economic base and also adoption of their traditional, local functions by bigger centres [4, p. 7]. Regardless of the accepted strategies, small European cities need to adapt their public space to the needs of the present, and by striving to do so they need to go beyond standard aesthetic modernisations. The role of public space in the process of adaptation of small cities to contemporary conditions is not to be underestimated. The number and variety of examples of transformations of the urban space in small West European cities shows the considerable consciousness about the necessity of their initiation. It also testifies to the high awareness to project lead innovations, which becomes a wanted value, strongly influencing the strengthening of local and regional identity.

BIBLIOGRAPHY

- [1] Brenner N. (red.), *Implosions/Explosions*, Berlin, Jovis 2013, ISBN 978-3-86859-317-4.
- [2] ESPON Programme, ESPON 1.4.1, *Small and Medium-sized Towns (SMESTO)*, Wiedeń 2005.
- [3] Florida R., *Narodziny klasy kreatywnej*, Warszawa, Narodowe Centrum Kultury 2010, ISBN 978-83-61587-37-8.
- [4] Halama A., Heffner K. (red.), *Ewolucja funkcji małych miast w Polsce*, *Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach* 2012, nr 92/12, ISBN 978-83-7246 774-4.
- [5] Kosiński W., *Ponowoczesny rynek w małym mieście zabytkowym o funkcji turystycznej*. Projekt techniczny dla Janowca nad Wisłą, Politechnika Krakowska, *Czasopismo Techniczne* 2010, Architektura, z .8-A, s. 15-25.

- [6] Lefebvre H., *The Urban Revolution*, Minneapolis / Londyn, University of Minnesota Press 2003, ISBN 978-0-8166-4160-4
- [7] Neil W. J V, Schlappa H., *From Crisis to Choice: Re-Imagining the Future In Shrinking Cities*, Saint-Denis, Urbact 2013, s. 23–43.
- [8] Wantuch-Matla D., *Przeobrażenia i wielopostaciowość współczesnych przestrzeni publicznych*, praca doktorska, Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej, Kraków 2013.
- [9] Weel B. ter, Horst A. van der, Gelauff G., *The Netherlands of 2040*, Haga, CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis 2010, ISBN 978-90-5833-461-9.
- [7] Dijkstra L., Poelman H., *Cities in Europe. The New OECD-EC Definition*, Regional and Urban Policy, RF 01/2012 http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/focus/2012_01_city.pdf
- [8] Program Jessica, <http://www.eib.org/products/jessica/>
- [9] Program URBACT, <http://urbact.eu/>
- [10] STADT UMBAU 2010, <http://www.iba-stadtumbau.de/index.php?iba2010-en>
- [11] Landezine, <http://www.landezine.com/>
- [12] Kristine Jensens, <http://www.kristinejensen.dk/>
- [13] Centrum Kultury Nicolai, <http://www.nicolai.kolding.dk>

O AUTORCE

Autorka jest absolwentką Wydziału Architektury i Urbanistyki Politechniki Krakowskiej, gdzie w 2013 r. uzyskała także stopień doktora. Stypendystka programu Młoda Polska 2015 Narodowego Centrum Kultury. Zajmuje się badaniami współczesnych przestrzeni publicznych, procesami ich powstawania oraz ich dzisiejszych przeobrażeń i wielopostaciowości, a także społecznego aspektu ich funkcjonowania.

AUTHOR'S NOTE

The Author graduated from the Faculty of Architecture and Urban Design, University of Cracow, where in 2013 she also obtained a doctoral degree.

Kontakt | Contact: wantuch.matla@gmail.com